

Bu sayfa Őu linkten yazdırılmıŐtır: [http://www.risaleonline.com/soru-cevap/iskat-i-salat]

[İbadet Namaz Fıkıh](#)

Soru

İskat-ı Salat

Anadolu'nun bazı bölgelerinde vefat etmiş bir Őahıs defnedildikten sonra tüm ömründeki farz namaz borçları hesaplanıp bunlara biçilen belli bir miktar para fakirlere "iskat" adı altında dağıtılıyor. Bu işlem fıkhî doğru mudur? Bir Şahsın namaz borcu para ile ödenebilir mi?

Cevap

Bu mevzu fıkıh kitaplarında geçmektedir. Ömer Nasuhi Bilmen'in Büyük İslam İlmihali'nde Şöyle geçmektedir:

"İSKAT-I SALAT (NAMAZ BORCUNU DÜŐÜRME) MESELESİ

Kazaya kalmış beŐ vakit farz namazlarla vitir namazlarının bağışlanması umudu ile yapılan bir sadaka verme işlemine "İskat-ı Salât" denilmektedir. Şöyle ki: Mükellef bir insan, farz ve vitir namazlarını, ima ile dahi olsa yerine getirmeye gücü olduğu halde, eda veya kazayı yapmaksızın ölse, bunların düşürölmesi için (bunların manevî sorumluluğundan kurtulması ümidi ile) bunlara karşı ödenmek üzere malının üçte birinden harcama yapılmasını vasiyet etmesi gerekir. Buna göre ölünün geriye bıraktığı malın üçte birinden namazlar için fidyeye (bedel) verilir. Böylece bağışlanması için Yüce Allah'a dua edilir.

İskat-ı Salât (namazların düşürölmesi) için vasiyette bulunmamıŐ olan bir ölünün velisi (varislerinden biri) tarafından bağış yolu ile verilecek bir mal ile de, bu "İskat" işlemi yapılabilir. Ölünün bu yüzden bağışlanması Allah'ın rahmetinden umulur.

Yabancı bir kimse tarafından yapılacak böyle bir bağıŐın bu konuda yeterli olup olmadığı üzerinde ihtilaf vardır. Her halde, yabancı bir kimse tarafından ölü adına verilecek sadakadan da ölüye sevab ulaşır.

Bir kimse hastalığı sırasında kazaya kalmış namazlarını düşürmek için fidye ve sadaka veremez. Çünkü bunları kaza etmesi ihtimali vardır. Vereceği bu fidye hiç bir zaman namaz yerine geçemez. Fakat bu hastalık halindeki namazlarını kaza etmek fırsatını bulamayacağını düşünerek vasiyette bulunsa, bu vasiyeti ölümünde, varisi varsa bırakmış olduğu malın üçte birinden, varisi yoksa malının tamamından (İskat-ı Salât olarak) yerine getirilir.

İskat-ı salât için ölünün miladi yıl olarak hayatı esas alınır. Şöyle ki: Ölü erkek ise on iki, kadın ise dokuz yaşından sonraki yaşadığı yıl hesap edilir. Bu zaman içinde namazlarını kılmış olsa dahi, bunların kılınmasında noksanlar bulunacağı düşüncesi ile bütün bu müddet içindeki namazları için fidye verilmesi tercih edilir. Örnek: Ölen bir erkeğin ömrü yetmiş yıl olsa, bunun elli sekiz senesi için her namaz karşılığında bir fitre miktarı fidye verilir.

Namaz fidyesi için ayrılan para, ömre göre hesap edilen namazların karşılığı olarak yetmediği takdirde, bu para çoğunlukla on fakire devir şeklinde verilebilir.

Örnek: Altmış iki yaşında ölen bir kimsenin elli senelik hayatı için devir yapılmak istense, fitre elli kuruş olduğu kabul edilerek namazların iskati için de doksan lira ayrılmış bulunsa, bir aylık devir yapılır. Şöyle ki: Vitir namazı dahil, bir aylık namaz, otuz gün itibarı ile yüz seksen vakit eder. Bunun fidyesi de, elli kuruş fitre üzerinden doksan lira eder. Elli senede ise, altı yüz ay vardır. Bu durumda bu doksan lira on fakire veya birkaç birkaç fakire altı yüz defa devredilir. Eğer bu ayrılan para iki misline (180 liraya) çıkarılmış olursa, üç yüz defa devir yeterli olur. Eğer ayrılan para kırkbeş lira olursa, o zaman bin iki yüz defa devir gerekir. Böylece devir sayısı, ayrılan paranın miktarına göre değişir.

Fidyenin devri yapılırken acele etmemelidir. Usulüne göre alıp verilmelidir. Şöyle ki: ölünün mükellef olan varisi (velisi), fidyeyi fakire verirken "Falan oğlu falanın namaz keffareti olmak üzere bunu al." deyip gerçekte fakire ait olarak bu parayı vermelidir. Fakir de: "Bunu kabul ettim," deyip aldıktan sonra kendi rızası ile veliye hibe ve teslim etmelidir. Veli de hibeyi kabul edip aldıktan sonra yine bu şekil üzere o fakire veya başka bir fakire vererek kazaya kalan namazları karşılayıncaya kadar devir yapıp bitirilmelidir.

Böyle bir paranın fakire bağışlanması, fakirin de şefkat duygusunu göstererek bunu bağışlayana hibe etmesi, geçmişi düzeltmeye gücü kalmamış olan din kardeşinin manevî sorumluluğunu azaltmak gibi, çok hayırlı bir maksada yönelik bulunduğundan, bu işlem büyük bir merhamet ve kardeşlik alametidir. Din kardeşleri arasındaki vefakarlık görevi unutulmamalıdır.

İhtilaftan kurtulmak için devir işlemini velinin kendisi yapmalıdır. Bunu kendisi yapamazsa, yerine başka bir kimseyi tam bir yetki ile vekil tayin etmelidir. Artık vekil olan kimse o parayı veli adına fakire vermeli ve o parayı veli adına fakirden bir aracı sıfatı ile o parayı hibe olarak kabul eylemelidir. Böyle olmazsa, o şahsın bu parayı başkasının mülkiyetine geçirmeye ve veli adına mülk edinmeye yetkisi olamaz.

Yabancıncının da ölü adına bağış yolu ile namaz için fidye verebileceğine inanan bazı fıkıh alimlerine göre ise, böyle devamlı bir vekalet alınmasına gerek yoktur. Başlangıçta fidyeyi vermeye veli tarafından vekalet verilen kimse bunu başkasının mülkiyetine geçirir ve fakirin de kendisine yapılan hibesini kabul ederek bunu kendi tarafından ölü adına fakire tekrar temlik eder (mülkiyetine geçirir). Bununla beraber birinci görüş tercih edilmiştir. Devirden sonra velinin veya vekilin eline hibe yolu ile gelen paradan, kendileri ile devir yapılan fakirlere, kalblerini hoş tutmak için bir mikdar verilir. Geriye bir mikdar kalırsa, o da başka fakirlere sadaka olarak verilir. Eğer bu para yerine mücevherattan bir şey konulmuş olursa, bunun kıymeti üzerinden sadaka verme işlemi yapılır.

Namaz fidyelerinden sonra oruç keffareti, sonra kurban keffareti, sonra yemin keffareti için tekrar devir yapılır. Bir nafîle olarak başlanıp da bozulduktan sonra kaza edilmemiş namazlar, adanmış olup da getirilmemiş adak namazlar ve kurbanlar için de bir mikdar devir yapılır. Hatta yapılmamış tilavet secdesi de bir vakit namaz sayılarak bundan dolayı da fidye verilir. Namaz fidyelerinin tümünü bir fakire bir günde vermek caizdir. Fakat oruç ve yemin keffaretleri böyle değildir. Bu fidyeler bir günde bir şahsa toptan verilemez. (Oruç ve yemin kefferati bölümüne bakılsın.)

Namaz fidyelerinin vasiyet edilmesi, bunun varisler tarafından bağış yolu ile yapılmasından daha iyidir. Bir de bu fidye, daha ölü gömülmeden yapılmalıdır. Uygun olan budur. Bununla beraber gömüldükten sonra yapılması da caizdir. Ölünün velisi, ölü adına kazaya kalmış namazlarını kılamaz, oruçlarını tutamaz. Fakat bu gibi ibadetlerin sevabından ölmüş bir müslümana hediye yapılabilir. Ölünün bundan faydalanacağı Allah'ın ihsanından beklenir.

İma ile de namaz kılamayan bir hasta, bu hal üzere ölse, bu hastalığı müddeti içinde kılamamış olduğu namazlar için vasiyet etmesi gerekmez. Çünkü bunları kaza etmekten sorumlu olacağı bir zamana ermemiştir. Bunun için bu namazlar, üzerine ödenmesi gereken bir borç olmamıştır. Bundan dolayı fidye verilmesi yoluna gidilmez.

Namaz için fidye vermeye dair açık bir delil ve icma yoktur. Bu usul, delil ile sabit olan oruç fidyelerine kıyas yolu ile de kabul edilmiş değildir. Bu bir ihtiyat işidir. Hanefî müctehidlerini bunu güzel görmüşlerdir. Bunun kazaya kalmış namazlar yerine geçeceği kesin olarak ileri sürülemez. Ancak böyle bir fidye vasiyeti, bir pişmanlık eseridir, bir istiğfar nişanıdır. Bunun varis tarafından bağış yolu ile yapılması da, bir şefkat ve hayırseverlik alametidir. Kaza için de bir imkan kalmamıştır. Bu yönden bu Fidyelerin kabulü Yüce Allah'ın rahmetinden umulmaktadır. Bunun için bu usul, bazılarının sandığı gibi, sonradan İmam Birgivi merhum tarafından ileri sürülmüş bir şey değildir. Doğrusu şudur ki, bu mesele Hanefî mezhebi üzere yazılmış en eski kitaplarda da bu şekilde mevcuttur.

Deniliyor ki:

Fidye ile oruç borcunun düşeceği üzerinde nass (kesin delil) vardır. Namaz da, Hanefî fıkıh alimlerinin istihsan görüşlerine göre oruç gibidir, oruçtan daha önemlidir. Bunun için kaza edilmesine imkan kalmamış olan namazlardan dolayı da fidye verilerek Yüce Allah'ın mağfiretine sığınmak, ihtiyatî bir iş olarak uygundur.

İmam Muhammed El-Şeybanî (Allah ona rahmet etsin) Ziyadat adlı kitabında "Namaz fidyesi" İnşallahü teala kifayet eder, demiştir. Demek ki, bunun afv ve mağfirete bir vesile olacağı Yüce Allah'dan umuluyor. Yoksa bunun üzerinde kesin bir delil yoktur. Eğer bu fidyenin namazlara kifayet edeceği kesin bir delile veya kıyasa dayansaydı, böyle Allah'ın dilemesi şeklinde söz söylenmezdi.

Fahrül-İslam Pezdevi'nun Usul kitabında şöyle deniliyor: Namaz hakkında fidyenin cevazına (yeterli olacağına), oruç hakkında hükmettiğimiz gibi hüküm veremeyiz. Ancak namaz hakkında fidyenin lütfen kabulünü Allah tarafından bir ihsan olarak isteriz. İbn'ül-Hümmam gibi, içtihad derecesini kazanmış bir zatın da, Fethu'l-Kadir'deki ifadesine göre namaz, Hanefî imamlarının istihsanı ile oruç gibidir. Madem ki oruç ile fidye vermek, yemek yedirmek arasında bir denklik şeriatça sabit olmuştur. Buna göre bu denklik namaz ile fidye arasında da sabit olabilir. Eğer böyle bir denklik varsa, netice elde edilmiş olur. Değilse, namaz için fidye bir iyilik ve ihsandan ibaret kalır, iyilik ve ihsan ise, günahları giderir. Bir ayeti kerimede buyurulmuştur.

"İyilikler kötülükleri siler." (Hud: 114).

Fıkıh kitablarımızdan Kuhüstanî'de şöyle deniliyor: "Eğer ölü, namaz için fidye verilmesini vasiyet etmemiş ise, velisinin bağış yapması caizdir. Bunun müstahsen bir iş olduğu görüşünde ayrılık yoktur. Bunun sevabı ölüye ulaşır."

Doğrusu, hiç bir zaman namaz fidyesi ile namaz borçlarımızın ödenmiş olacağını ileri süremeyiz. Fakat acizane verilecek sadakalardan dolayı da, Allah'ın ihsanına ulaşmaktan ümidimizi kesmeyiz. Hiç bir hayır ve iyilik Allah yanında boşa gitmez. Verilen sadakalardan ve yapılan vakıflardan dolayı müminin amel defterine daima sevab yazılır durur.

Bir ölü vasiyet etmediği takdirde, onun varisleri, geriye bırakmış olduğu maldan fidye vermek zorunda değildir. Hele varisler fakir bulunurlarsa, bir gelenek ve iyilik düşüncesi ile bu fakir varisleri fidye vermeye yöneltmek uygun olmaz. Bilhassa varisler arasında çocuklar ve yetimler bulunursa, bunların hisselerinden fidye verilmesi asla caiz olmaz.

Bir de kendileri ile devir yapılacak fakirler arasında çocuk, bunak, deli, zengin ve gayri müslim bulunmamalıdır. Bu hususlara dikkat etmelidir."